

100 let krajanského spolku

"Beseda Volnost" v Belgii

1904 - 2004

6. března 1904

6. března 2004

Motto:

„Rodný kraj je kraj dětství,
kraj prvních, a proto i nejsilnějších
dojmů, objevů a poznatků.
Člověk se sem nemusí vracet,
protože tam vlastně nepřestal žít,
ať se octne kdekoliv.“

Karel Čapek

Vážení a milí krajané, vážené a milé krajanky,

Všichni jsme se někde narodili, někde vyrůstali a někde se s tímto světem rozloučíme. Takový už je běh lidského života... Jsou tací, kteří za celý život neopustili své rodné „hnízd“; jiní prošli svět křížem krážem. Další by nejraději zůstali v rodném kraji, avšak rozličné okolnosti je přiměly rozloučit se a najít si domov jinde.

S Karlem Čapkem nelze nesouhlasit: všichni nosíme svůj domov, svou rodnou zemi ve svých srdcích, ať si to přiznáme či ne. V dnešním kosmopolitním světě se již tolik nemluví o lásce k rodné zemi a o vlastenectví. Přesto to člověka táhne zpět na rodná místa, byť jen na návštěvu. Před 100 lety, kdy vznikl krajanský spolek „Beseda Volnost“, si lidé z finančních důvodů nemohli dovolit pravidelně cestovat do českých zemí a na Slovensko, jako je tomu dnes. Dalším důvodem, proč se lidé nemohli po dlouhé roky vracet do vlasti, byly podmínky politické. Evropa za těch 100 let prošla dvěma devastujícími válkami, jejichž výsledkem bylo mimo jiné i vytvoření silně střežených hranic, nedůvěra k sousedům, rozdmýchávání starých záští, „železná opona“, více či méně vynucená emigrace, politický azyl atd.

Přesto v Evropanech pomalu, ale stále jasněji klíčila touha zajistit na svém kontinentě mírové soužití všech zemí a národů. Okolnosti nedovolily, aby bylo tehdejší Československo v duchu tradic Jiřího z Poděbrad jádrem této mírové iniciativy. Přesto se na počátku nového století a tisíciletí, po několika desetiletích umělého odtržení, do Evropy vracíme a jako právoplatný člen Evropské unie se budeme podílet na jejím rozvoji. Ať už přinese nové soužití jakékoliv výzvy, komplikace a potíže, jedno je nepopiratelné: v dnešním rozporuplném světě nedokážeme bez míru a stability zhlou nic.

Krajané z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska, ať už starousedlíci či nově příchozí, všichni budeme na jedné lodi, všichni bychom tedy měli táhnout za jeden provaz. Na každém z nás záleží, jaký bude svět, ve kterém budou žít naše děti a jejich potomci. Příchodem do zahraničí se otvíráme novým jazykům a s nimi i novým světům, novým kulturám, které, pokud jsme vnímaví, nás obohacují. Zároveň můžeme i my působit na své okolí a seznamovat je s naší kulturou a našimi zvyky. Jakmile za sebou zavřeme vrátka svého rodného domu, jakmile necháme za zády hranice své rodné země, stáváme se zcela přirozeně zástupci své rodiny, zástupci své vlasti. Naši lidé měli v zahraničí vždy dobré jméno. Začtème se do starých zápisů a vzpomeňme na časy dávno minulé...

Olga Schmalzriedová

Krajané

Označení příslušníků nějakého etnika, kteří žijí mimo jeho tradiční teritorium; zpravidla vystěhovalci a jejich potomci, pokud udržují nějaké vazby se svou původní domovinou nebo sami se za příslušníky daného etnika považují.¹

Založení krajanského spolku v Bruselu

Potřebu sdružovat se v osvětových, sportovních, podpůrných a dalších spolcích pociťovali lidé v různých zemích po celé 19. století. V cizině, daleko od domova, byly vlastenecké city vždy o poznání silnější než doma. Cílem spolků bylo mimo jiné i rozvíjení národního uvědomění, posilování sounáležitosti k určitému etniku a reprezentace a propagace národní kultury a jazyka.

Na přelomu 19. a 20. století se v čísle 12 v rue de la Putterie nacházel hostinec, jehož majitelem byl Čech, Antonín Trojan. U něho se scházivali lidé českého a slovenského původu, snad i další Slované, kteří přišli do Belgie z tehdejšího Rakousko-Uherska. Debaty v tomto hostinci bývaly velmi živé. Při jedné takové soukromé debatě byl podán návrh na založení spolku krajanů, žijících tou dobou v Bruselu. Iniciátorem této myšlenky byl podle našich pramenů krajan Antonín Brož, člen české besedy „Barák“ v Kolíně nad Rýnem, který též svolal „Čechoslovany“, jak si tehdy říkali, k ustavující schůzi následujícím dopisem:

Přátelé a krajané!

Kroužek Čechů v Bruselu, vzdálen své drahé vlasti, zve Vás, krajané, ku přátelské schůzi, na které usnésti se má, zdaž nebylo by záhodno, ježli mnoho nás zde za různým povoláním dlí, založiti česko-slovanský spolek, středisko, kde bychom se scházeli, se seznámili a sblížili. Spolek nám, přátelé, může domoci toho, čeho mnohý z nás postrádá, pohovořiti, pobaviti a poučiti se mezi svými krajany, což pro dobrého Čecha v cizině žijícího cenu značnou má, jak nám zajisté každý za pravdu dá. Každý dobrý Čech zajisté s námi souhlasiti bude, naši snahy podporovati bude a pomůže nám silou svojí základy klásti ku zbudování důstojného česko-slovanského spolku v Bruselu.

Nuže, přátelé, neotálejte, přiložte ruku k dílu, zbudujte stánek českoslovanský, který by reprezentoval naše bytí v Belgii, a dokažme, že také, ač vzdáleni milé vlasti, zůstáváme, vzdor všemu, dobrými Čechy a Slovany!

Z této příčiny svolávám Vás, krajané, na den 26. února t.r. (1904, pozn. aut.) k ustavující schůzi do hostince krajana, Antonína Trojana, rue de la Putterie 12, o 3. hodině odpoledne.

S krajauským pozdravem,

*Ant. Brož, čestný člen besedy „Barák“
v Kolíně nad Rýnem²*

¹ Všeobecná encyklopedie Diderot, Praha, 1997, II, 534

² Dokument sestavený 28. října 1955 Václavem Duškou, tehdejším jednatelem « Besedy Volnost »

Z 25 pozvaných se do hostince dostavilo 13 krajanů. Kromě Antonína Brože byli přítomni F. Buresch, P. Duffek, V. Funtoviez, J. Furmánek, F. Kos, F. Mestek, A. Mrázek, J. Petřík, L. Pivnička, I. Slabák, J. Uhlík a A. Trojan. Není známo, čím se tito krajané zabývali od časných odpoledních hodin, avšak zápis jasně udává, že „svolavatel zahájil schůzi uvítáním všech přítomných o půl desáté večer, vyložil stručně účel schůze a pravil mezi jiným, že spatřuje v dostavení se přítomných vůli pracovati k založení spolku a napomáhati v organizování se Čechů v cizině, kde spojili by se v jeden pevný kruh, který by odolal přívalům, naň se pohrnuvším, neboť jen maják na pevných, dobrých základech zbudován odolá vlnobití naň dorážejícímu. Pak-li blaho nového československého spolku bude krajanům na srdci ležeti, snadno překonány budou veškeré překážky, neb dle starého českého přísloví: Dobrá vůle všechno zmůže!“³

Na této schůzce krajané zvolili prozatímní výbor, jehož prvním předsedou se stal Ferdinand Kos a jednatelem Antonín Brož. Debatovalo se o základech, směrech činnosti a názvu spolku. Krajané Slabák, Petřík, Kos a Brož dostali za úkol vypracovat spolkové stanovy, což učinili hned 28. února t.r. Na 6. března 1904 na 3. hodinu odpolední byla do hostince krajana Trojana svolána 1. valná hromada. Nový spolek nesl název „**Československý spolek Volnost v Bruselu**“. Debatovalo se o doplňcích ke stanovám, byly podávány návrhy. Krajan František Mestek, např., navrhoval používat mezi krajany oslovení „občan“. Tento návrh byl zamítnut, jednohlasně bylo přijato oslovení „krajan“, které používáme dodnes, i když už ne v oslovení jednotlivců.

První zvolený spolkový výbor pracoval v následujícím složení: A. Voříšek (předseda), J. Uhlík (místopředseda), A. Brož (jednatel), A. Trojan (pokladník), W. Jaroušek (knihovník), E. Trojan a F. Adámek (revizoři).

František Mestek

Narozen 16. dubna 1874 v Lišnici, okres Smíchov, povoláním kožišník, bydlel v Molenbeeku. Byl jediným ze zakládajících členů, který žil ještě v 50. letech. Z této doby pravděpodobně pochází i fotografie. Dlouhá léta byl čestným členem Besedy. Ze záznamů však nelze zjistit, ve kterém roce zemřel.

³ Dokument sestavený 28. října 1955 Václavem Duškou, tehdejším jednatelem « Besedy Volnost »

První desetiletí: 1904 - 1914

Nejstarší zápis v knize členů se váže k roku 1908. Ve spolku bylo tehdy 29 krajanů, z toho jen jedna žena. V průběhu roku jich pět odcestovalo, jeden ze spolku vystoupil. Členské příspěvky se platily měsíčně a činily půl franku. V letech 1910 až 1912 se krajanům snad dařilo lépe a příspěvky se o čtvrt franku zvýšily. Při vstupu do spolku se platilo zápisné, které s největší pravděpodobností činilo jeden frank. Kdo mohl, přispíval navíc do společné pokladny během celého roku. Nejvyšší jednorázový příspěvek v roce 1908 činil sedm franků a daroval jej majitel hostince, Antonín Trojan.

Ve svých začátcích měl spolek nejvíce členů v roce 1912. V seznamu bylo zapsaných celkem 41 krajanů, z nichž šest během roku odcestovalo, pět jich je označeno poznámkou „propadá“, pravděpodobně z důvodu neplacení příspěvků. Antonín Trojan získal v tomto roce titul „čestný člen“ a byl tedy od placení příspěvků osvobozen. Je to dle záznamů poprvé, kdy někdo z krajanů tento titul dostal.

O činnosti spolku před 1. světovou válkou se dozvídáme ze zápisu krajana Karla Valehracha v pamětní knize:

„Schůze pořádány jednou měsíčně, pořádány přednášky, zábavy a vycházky do přírody. Spolek všemožně podporoval dobročinné účely a nikdy nezapomínal na menšinové školství, takže pokladna často zela prázdnotou. Z časopisů odebíráno „Právo lidu“ a „Český vystěhovalec“, spolek byl též přihlášen ve „Sdružení zahraničních spolků“ v Praze“.⁴

Dne 15. března 1914 se na počest desetiletého trvání Československého spolku „Volnost“ v Bruselu konala v sídle spolku, jímž tehdy bylo pohostinství krajana Josefa Boučka „Taverne de Prague“ v rue des Grands Carmes číslo 6, slavnostní valná hromada. Zúčastnilo se jí 43 krajanů a hostů. Při této příležitosti byla založena Pamětní kniha, kterou mnozí ze současníků dobře znají, neboť poslední zápis je z 30. listopadu 2003. Pamětní knihu brzy uzavřou podpisy a zdravice těch, kdo se zúčastní slavnostní recepce ke 100. výročí založení spolku dne 3. dubna 2004 v prostorách Stálé mise České republiky při Evropské unii v rue Caroly 15 v Bruselu.

⁴ Zápis v Pamětní knize, provedený v Antverpách dne 25. června 1923 krajanem Karlem Valehrachem

Příjem od založení r. 1904
do roku 1914 celkem 10 let.

Příjem r. 1904	=	108.02 Kč
" " 1905	=	122.50
" " 1906	=	29.50
" " 1907	=	89.50
" " 1908	=	182.95
" " 1909	=	119.95
" " 1910	=	232.22
" " 1911	=	154.40
" " 1912	=	175.36
" " 1913	=	87.99
do 15. října 1914.	=	70.20
za 10 let celkový příjem	=	1372.59
" 10 " celkové vydání	=	1364.13
" 10 " pokladniční kauce	=	8.46

Průběh od r. 15. října 1914.

Matula P. nos
s. i. pokladniční.

Průběh a za správu

Vydání od založení r. 1904
do roku 1914 celkem 10 let.

Vydání roku 1904	=	76.9 Kč
" " 1905	=	123.05
" " 1906	=	9.50
" " 1907	=	132.17
" " 1908	=	148.21
" " 1909	=	135.20
" " 1910	=	267.78
" " 1911	=	146.54
" " 1912	=	175.04
" " 1913	=	46.20
do 15. října " 1914	=	103.53
Celkové vydání	=	1364.13

Vydání připadá

na spolkové potřeby korek.

o bragi krmivem a l. d.

Na časopis

Příspěvy na ráměch, korek. příj. = 135.25

Příspěvy dobroč. účely

Na hosp. men. školce = 63.85

Celkem = 1364.13 Kč.

1. světová válka: 1914 - 1918

V roce 1914 evidovala spolková kniha členů celkem 34 krajanů, včetně Karla Valehracha. Ve spolku byly dvě ženy, jeden krajan v průběhu roku odcestoval, jeden zemřel. Toto období bylo velmi pohnuté, spolek musel ukončit svou činnost. Občané Rakousko-Uherska byli zpočátku nepřáteli Belgie, po německé okupaci pak byli považováni za dezertéry. Karel Valehrach líčí v Pamětní knize tato léta velmi barvitě a emocionálně. Určitě stojí za to citovat jej v plném znění:

„Léto se blížilo a mračna hrozná války se nad Evropu stahovala. Zpráva o atentátu na rakouského následníka trůnu, kterého sice nikdo nelitoval, nás velice překvapila, avšak každý předvídal válku, což také následovalo: vypovězení války Rakouska Srbsku a vyhlášení mobilisace, které nikdo z našich členů neuposlechl. Hůře působil na nás 4. srpen: vyhlášení války Německem Rusku, Francii a Belgii.

Veškerá zášť belgického lidu se vrhla ne jen proti Němcům, ale také proti Rakušanům, o nás Čechů a naši nenávisti k Rakousku neměli Belgičané ani zdání. Mnohé podniky Němců a Rakušanů pleněny a tak živnost znemožněna a vůbec též bezpečnost každého, kdo francouzsky nebo flámsky neznal, ohrožena.

Taktéž krajan Bouček byl nucen svůj hostinec zavřít a my, někteří krajané, přece jsme se trochu sešli a radili se, co počít. Práce ve všech odborech zastavena a nedostatek drobné měny, též nejistota volného pohybu, ztěžoval pobyt mnohým krajanům.

Rozdělili jsme se na tři tábory. Několik svobodných krajanů vstoupilo do francouzské cizinecké legie, někteří zůstali zde, doufajíc v brzký konec války, a jistá část, a to hlavně ženatých s dětmi, vrátila se do vlasti. Taktéž krajan Bouček odcestoval, přenechav svůj dům nejistému osudu. My, krajané zde zůstavší, vzali jsme si za úkol zachránit spolkový majetek. Jednoho dne několik se nás sešlo, vypůjčili jsme vozík, naložili skříně, knihy a obrazy a vezli přes celé město do jejího bytu ve Schaerbeku k uschování, kdež po celou válku, až do vzniku „Besedy Volnost“ vše opatrováno. V pokladně se nacházelo několik franků, které po dohodě zbývajících několika krajanů z výboru rozdáno strádajícím nezaměstnaným krajanům.

Když 21. srpna Němci obsazen Brusel, byl na okamžik pohyb krajanů volnější, avšak za nedlouho nastala honba po desertérech, byl chycen krajan Polak ml., Hraský, kr. Jeřábek již dřív byl Belgičany vypovězen.

Nebyl si nikdo jistý, kdy na něj přijde řada a třeba v noční době bude odveden. V tu dobu zemřela manželka zakládajícího člena, kr. Trojana, pohřbu přeci jen jsme se dosti četně zúčastnili. Měsíce minuly, až přišel osudný březen, kdy jsme četli na vyhlášce, že každý Rakušan od 18 - 40 roku se musí na německé velitelství hlásit. Co to znamenalo, každý věděl, proto dle možnosti se tomu vyhnul. Svolal jsem schůzku do jednoho hostince u flámského divadla, a tam jsme se radili, co dělat dál. Já jsem měl již jistý plán prchnout do Holandska, který jsem sdělil kr. Laštovičkovi a Olivovi. Za dva dny byl jsem již za hranicemi, týden na to mě následovali oba krajané, ostatním byl přechod znemožněn chycením průvodců.

V Bruselu zůstavším krajanům vedlo se den ze dne hůře. Krajané Janda Karel, Nakládal, Chmelař, Vyšanský, Seifert, Švejda, Adámek byli chyceni a posláni do Rakouska. Velké starosti krajanům dělalo stravování, následkem nedostatku potravin

všechno bylo vydáváno na lístky, které opět vydávány jen na legitimace Němci zavedenými, avšak našim krajanům nebylo možno si je opatřit (až na několik zhotovených kr. Jandou jeho grafickým uměním). Byli odkázáni na nákup pod rukou za velké peníze, které se povětšinou nedostávaly.

Tak léta utíkala a válka se chýlila ke konci k největší radosti našich krajanů vyvážnout z té mizerie. Příměří podepsáno, Belgičané opět převzali veškerou administrativu a tím bylo nutno veškerým příslušníkům nepřátelských států se denně hlásit, avšak po prohlášení našich krajanů, že již nemají s Rakouskem nic společného, že jsou Čechoslováci a spojenci, byli hlášeni zproštěni a pobyt definitivně povolen.

Já prožíval válku v Holandsku činným ve spolku J.A.Komenský v Amsterdamu a s akademickým malířem kr. Fillou vedl propagandu zahraničního odboje a udržoval styky mezi Paříží a Prahou“.⁵

Český malíř Emil Filla opravdu prožíval období 1. světové války v Holandsku, povolení k pobytu však neměl a často se musel skrývat před špehy. Spolupracoval s profesorem Masarykem a doktorem Benešem, kteří se nacházeli v Londýně. Fillovy informace pomáhaly zakladatelům našeho samostatného československého státu vytvářet podmínky pro jeho založení a učinit v příhodnou dobu správné rozhodnutí. Filla se seznámil s krajanem Karlem Valehrachem a velice si jej vážil. Začtème se do Fillových vzpomínek na válku a odboj:

„V Amsterdamě byly dva spolky Čechů ... Spolek na Rembrandtplein tvořili čeští živnostníci a dělníci, lidé pilní, pracovití, celkem slušně situovaní a v Holandsku vážení. Předsedou spolku byl krejčí Šimek a nejvlivnějším ze všech byl kožišník Valehrach. Scházeli se dosti často, besedovali, politikou se zabývali po sousedsku a až na malé výjimky se politice vyhýbali. Hleděli si svého řemesla. Z Haagu dojíždělo do schůzek několik dobře situovaných vážených uvědomělých živnostníků: kožišník Rudolf Oliva, litograf Hrdý a paní Voříšková, která měla módní salon nedaleko královského paláce. S Olivou a Valehrachem jsem se později sblížil nejvíce. Byli to lidé sčetlí, uvědomělí, přirozené inteligence. Od mládí se probíjeli světem, měli široký rozhled, charakterní a spolehliví. České věci byli oddáni, a protože byli čestní, prospěli nám v okamžicích největších krisí. Zvláště Valehrach mne zajímal: Donedávna pracoval s Olivou v Antverpách. Tam prožili strašné obležení, bombardování a z Antverp pěšky, skoro nazí, s holýma rukama uprchli do Holandska. Valehrach byl muž krásné postavy, přímého, jiskrného pohledu, nekompromisně hrdý, tvrdý a přímý charakter. Valehrach a Olivovi... stali se sloupy, o které jsem opřel naši akci, a neselhali ani v dobách nejošemetnějších nástrah a intrik, ani když se od nás odvracel kdekdo, třeba s větší školenou inteligencí. Pracoval jsem velmi rád mezi prostým českým lidem. Český člověk za hranicemi, každý, prošel několikerým útlakem, cítil proto živě národně, protože každý si odnášel z mládí ne jednu jizvu, jen z důvodu, že byl Čechem. U těchto lidí vzpoura proti stávajícímu otroctví, revolučnost, byla opodstatněna trpkým životem, a byli to v podstatě a velkou většinou lidé hrdí, nepodlézaví. Masaryka většinou neznali...”

Mnozí byli chudí, pomáhat nemohli: přesto se nám různé akce dobře zdařily, a co jsme podnikli, mělo slušný úspěch. Lidé byli obětaví.“⁶

⁵ Zápis v Pamětní knize, provedený v Antverpách dne 25. června 1923 krajanem Karlem Valehrachem

⁶ Jan Hajšman a Emil Filla, Hlídka české mafie v Holandsku, Orbis, Praha, 1934, 62 - 63

Meziválečné období: 1919 – 1939

Po válečných útrapách a odříkání se lidé radovali ze života v míru. Krajan Karel Valehrach opět velmi živě vzpomíná na svůj návrat do Belgie:

„Při první možnosti obdržení povolení navštívil jsem Brusel, bylo to na národní svátek belgický (21. července, pozn. aut.) r. 1919. První moje starost byla znovuvzkříšení spolku, který doposud spal, krajanů bylo málo, a ti užívali volného života po tak dlouhém strádání. Za pomoci p. Hally, zástupce naší republiky, a krajana Trojana svolal jsem do Café de Prince, Boul. Du Nord schůzku všech krajanů, kdež také zvoleno přípravné komité pro obnovení činnosti spolku. Brzy nato svolána valná hromada, kdež změněn název spolku na „Besedu Volnost“.⁷

Karel Valehrach se aktivně zapojil do oživení spolkového a krajanského života v Bruselu. Z knihy členů zjišťujeme, že v srpnu 1919, (prvním dnem tohoto měsíce začínal v letech 1919 - 1921 obchodní rok), krajané Halla, Oesterreich a Lamm složili každý 100 franků a krajan Polák 50 franků. Tito pánové byli považováni za zakládající členy. Ostatní zaplatili zápisné, jež tehdy činilo jeden frank, a každý měsíc přispívali do spolkové pokladny polovinou franku. V prvním poválečném roce existence spolek čítal 67 členů, z toho 8 žen. V průběhu roku tři vystoupili, dva odcestovali a jeden zemřel. K prvním čtyřem zakládajícím členům přibýlo v roce 1920 jedenáct dalších. Zajímavou skutečností, informující nás o cítění lidí po 1. světové válce, je to, že krajan Oesterreich, (toto jméno v němčině znamená „Rakousko“), si po válce změnil příjmení na „Praga“. Sám Karel Valehrach zaplatil zápisné a první měsíční příspěvek v září 1919. Před svým odjezdem do Ameriky v červnu 1923 píše Valehrach o Besedě Volnost následující řádky:

„Beseda Volnost zapustila pevně kořeny a přílivem nových krajanů počet členstva stoupá a činnost velice dobře se vyvíjí. Od října 1921 kraj. Valíčková započala výchovu dětí a pořádány každý čtvrtek odpoledne ve spolkové místnosti dětské dýchánky. V lednu 1922 pořádána dětská slavnost ve prospěch „Českého srdce“ s velkým úspěchem. Za pomoci finanční z Ministerstva Osvěty bylo nám možno pronajít třídu městské školy na čtvrtek odpoledne a neděli dopoledne a započít pravidelné vyučování dětí našich krajanů. (Na počátku 30. let byla česká škola v Bruselu pro nedostatek dětí zrušena. Pozn. aut.) S dětmi pořádány vycházky do muzea a do přírody, pomýšleno také uspořádati o prázdninách výpravu několika dětí do vlasti. Opravdu na tomto kulturním poli dopracujem se dobrých úspěchů, za což vřelý dík učitelům za jejich velkou obětavost. Za přičiněním krajana Vítka, velmi se rozšířila naše knihovna, která dostojí taktéž svému poslání.

Vzdělávací a zábavný odbor velice dobře prosperuje a taktéž pěvecký kroužek již nám v mnoha případech ukázal svoje umění, proto, krajané, pracujte jen tak dál ve prospěch vaší Besedy, by opravdu byla pravým střediskem naší kolonie, kde by každý přicestovalý krajan našel svůj domov a dobrou radu a nemusel volný čas utrácet po ulicích a v místnostech cizího města. Bud'te mezi sebou svorní a svým vzorným vystupováním ukažte, že jste dobrými Čechoslováky. Na zdar“.⁸

⁷ Zápis v Pamětní knize, provedený v Antverpách dne 25. června 1923 krajanem Karlem Valehrachem

⁸ Zápis v Pamětní knize, provedený v Antverpách dne 25. června 1923 krajanem Karlem Valehrachem

Je až neuvěřitelné, jak aktuálně, i po 80 letech, znějí tato slova!

Ve 20. letech zavítala k bruselským krajanům nejedna delegace z tehdejšího Československa: v říjnu 1922 se s krajany setkali Češi, kteří přijeli za belgickými esperantisty, zápis je podepsán panem Nedvědem, redaktorem „Nové doby“ z Plzně a mnohými dalšími. V červenci 1924 se, údajně již podruhé, s bruselskými krajany setkali představitelé SK Pardubice. Zajisté nejvýznamnější návštěvou byla návštěva několika poslanců Národního shromáždění ČSR dne 5. srpna 1928: podepsáni jsou F. Tomášek, poslanec NS ČR, J. Nosek, viceprezident St. poz. úřadu a místopředseda sociálně demokratické strany československé, Dr. Svěrák, tajemník poslaneckého klubu sociální demokracie, dále pak zástupci měst Prahy, Brna – Husovic, Žiliny, Bratislavy, Prostějova, Hradce Králové, Moravské Ostravy, Kladna, Mladé Boleslavi, Vídně – vskutku pestrý výběr! Do Pamětní knihy zapsali věnování:

„Československé Besedě Volnost v Bruselu pro upomínku nejen na hezké chvíle v přátelském kroužku strávené, ale i k posílení činnosti pro čest národa a k povzbuzení k čilé práci ve prospěch slabých a utlačovaných.“⁹

Krajané cítili hlubokou sounáležitost se svou vlastí. V říjnu 1924 zakoupili za 122 belgických franků Masarykovu sochu a československý prapor. I v Bruselu se slavily narozeniny T.G. Masaryka. Do Prahy byl každoročně zasílán blahopřejný telegram, což např. v roce 1925 stálo 28,05 franků. V Pamětní knize se dochoval zápis o oslavě prezidentových 75. narozenin dne 7. března 1925. Setkání se zúčastnilo 87 krajanů a hostů, včetně Heleny Holounové, žákyně České školy, jak sama hrdě poznamenala. Od samotného počátku vzniku ČSR udržoval spolek přátelské vztahy se zástupci naší země v Bruselu. První z nich, pan vyslanec Halla, pomáhal spolek znovu založit. Zaměstnanci zastupitelského úřadu byli členy Besedy, účastnili se schůzí a dalších akcí. Posledním meziválečným zápisem týkajícím se vztahů se zastupitelským úřadem v Bruselu je zápis z 27. září 1931 v upomínku na přátelský večírek pořádaný na rozloučenou s odcházejícím ministrem, Dr. F. Havlíčkem, vyslancem ČSR v Bruselu.

Ve 30. letech navštívil Nizozemsko, Belgii a Anglii Dr. Jan Sedláček, zástupce Československého ústavu zahraničního (ČSÚZ) z Prahy. Studoval život krajanů v těchto zemích a na základě svých poznatků vydal nákladem ČSÚZ v Praze v roce 1937 knihu „Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii“. Odtud čerpáme mnoho cenných a zajímavých informací:

„Podle statistiky belgického státního úřadu statistického o pobytu cizinců v Belgii byl celkový počet dospělých československých příslušníků v Belgii dne 1. července 1935 – 9.618 osob. Povolení k trvalému pobytu z nich mělo 3.974 mužů a 2.326 žen, povolení k dočasnému pobytu mělo 211 mužů a 320 žen. Kromě dospělých československých příslušníků žilo v tu dobu v Belgii ještě 2.787 dětí do 15 let, z toho 1.428 chlapců a 1.359 dívek. Z tohoto počtu asi polovina se hlásí k české národnosti, druhá polovina připadá hlavně na Slováky, v Belgii však žije též hodně československých příslušníků podkarpatoruské, německé i židovské národnosti. Převážná většina československých příslušníků v Belgii je zaměstnána v uhelných dolech...“

... Kromě starousedlíků, jejichž počet byl odhadován v roce 1925 na 1.000 osob, je složena naše kolonie v Belgii hlavně z horníků, jež v letech 1929 a 1930 vypravila

⁹ Zápis v Pamětní knize z 5. srpna 1928

Česká kolonizační společnost v počtu asi 4.600 osob. Další naši vystěhovalci přišli do Belgie z Německa a z Francie v době krise. Naproti tomu se jich v posledních letech opět hodně z Belgie vystěhovalo, většinou do Československa. V době, kdy repatriace našich příslušníků byla největší od října 1934 do října 1935, se jich navrátilo celkem 163. Z celkového počtu československých příslušníků v Belgii připadá přes 6.000 na Čechoslováky.

Horníci, kteří tvoří nejdůležitější složku našeho krajanského života v Belgii, žijí v podstatě ve třech uhelných pánvích: v Campine v belgickém Limburku, v jihobelgické uhelné pánvi, hlavně v provincii Hainaut a v okolí Lutychu. ¹⁰

Autor věnuje samostatné kapitoly krajanskému životu ve vlámských obcích Eysden, Waterschei, Winterslag, Zwartberg, Beeringen a Heusden. Spolky zde byly čínorodé, leckde existovaly i československé školy. Na jihu a jihovýchodě Belgie, v okolí Monsu a Charleroi, byly sociální a pracovní podmínky velmi špatné, spolky teprve vznikaly. Krajané, převážně slovenského původu, žili v obcích jako Strépy, Bracquegnies, Haine-St.-Paul, La Louvière, Mariemont, v okolí Charleroi hlavně v Marchienne au Pont, dále pak u Monsu v Quaragnon, St. Ghislain a Frameries. V okolí Lutychu (Liège) bylo nejvíce krajanů v Tilleur. Autor poukazuje na jejich nesnesitelnou chudobu a útisk:

„Horníci zde pracují v hrozných poměrech a na nejnebezpečnější místa jsou posíláni cizinci. Pokud se týká zařízení pro ochranu dělnictva, ta jsou taková, jako u nás asi před sto lety. O bezpečnosti, pohodlí a zdraví dělnictva nelze mluvit. Bezpečnostních zařízení skoro není... nemocenské úrazové pojištění je sice zavedeno, ale v poměru k našemu se rovná skoro nule. Když se horník zraní, musí mít dva svědky na to, že se to stalo na dole a nikoliv jeho vinou... Povinného nemocenského pojištění není. Každý horník je v některém syndikátu, jenž mu nahradí asi třetinu odměny lékaři a za léky, ostatek musí horník platit sám. Osmihodinová pracovní doba se na dolech nedodrží. Horník musí vykonat své dílo; když je nevykoná včas, musí pracovat bez náhrady přes čas. Když pak nesplní svůj úkol, musí platit pokuty, jež se mu srážejí se mzdy. ¹¹

Ve městech, jako Antverpy nebo Brusel, byl život zcela jiný. Antverpám se autor věnoval jen krátce, poukazoval na to, že do roku 1930 bylo ve městě poměrně dost krajanů, měli zde odbočku spolku „Beseda Volnost“ a českou školu, jež brzy nato zanikly. V polovině 30. let žili v Antverpách především židé z Podkarpatské Rusi, zabývající se diamantářstvím, dělníci ze Slovenska a různí živnostníci.

Kapitola zabývající se situací v Bruselu a okolí je značně obsírnější. Autor uvádí:

„V provincii Brabant, zejména ve městech Bruselu, Vilvoorde, Assche, Tirlemontu, Manssartu a v Lovani nachází slušnou obživu podle sčítání z r. 1935 – 957 dospělých Čechoslováků v různých oborech.

¹⁰ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 63 – 64

¹¹ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 80 – 81

Brabantský dům na Grand' Place v Bruselu. Napravo je vchod do spolkových místností Besedy „Volnost“.¹²

Kolonie v Bruselu, jež je tvořena z velké části českými živnostníky, představuje poměrně stálý živel a je organisována v Besedě „Volnost“. Spolkovou místnost má v hotelu „Renomé“ na Grand'Place č. 13, v krásném paláci vévody Brabantského. Toto náměstí je pokládáno za nejkrásnější středověké náměstí na světě. Beseda „Volnost“ proslavila v Belgii české jméno svým krásným loutkovým divadlem, věnovaným býv. předsedou Besedy, nyní již zemřelým krajanem F. Vítkem, jež zdokonalil a obětavě spravoval krajan inž. Miloš Slíva. Toto divadlo mělo m. j. elektrickou fontánu, mlýn na tekoucí vodu, kouřící milíře, některé loutky na př. kouřily, divadlo mělo ztlumování elektrického osvětlení a pod. Belgický tisk často psal o českém loutkovém divadle v Bruselu na Grand'Place a divadlo mělo své četné příznivce i v řadách významných Belgičanů. Propagační význam divadla pro českou věc byl veliký. Krajan Slíva mně s pýchou ukazoval celé album výstřižků z novin o jeho divadle. S loutkovým divadlem konal též velmi úspěšné zájezdy ke krajanům v Belgii. Bohužel, pro nedorozumění s Besedou „Volnost“ se vzdal další práce s divadlem. (Členem Besedy se stal v srpnu 1926, vyloučen byl pravděpodobně začátkem roku 1933, neboť po celý rok 1932 ještě platil příspěvky. Jeho dcera, Božena Slívová, tehdy ze spolku vystoupila. Během 2. světové války Miloš Slíva zemřel v koncentračním táboře. Pozn. aut.) Později však krajan Slíva si opatřil promítací přístroj a tak dnes přednáškami propaguje po Belgii Československo opět. Jest též ochotným a obětavým průvodcem četných československých výprav do Bruselu. Beseda „Volnost“ koná nyní ochotnická i loutková divadelní představení. Za rok 1935 uspořádala 5 ochotnických a 6 loutkových her. Obě divadla byla znovuzřízena.¹³

¹² Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 79

¹³ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 82, 84

Krajané v loutkovém divadle v Besedě „Volnost“¹⁴

Ve své knížce psal J. Sedláček o problémech, se kterými se krajané setkávali, ale také o přáních a požadavcích, jež vznášeli vůči své rodné zemi. Hlavní problémy se týkaly sociálních otázek, penzijního invalidního a starobního pojištění. Tyto otázky nebyly mezivládně upraveny. Krajané měli též zájem na tom, aby jejich děti znaly dobře rodný jazyk. Kromě menšinového školství existovala možnost posílat děti na prázdninové zájezdy do Československa. Krajanům však chyběly finanční prostředky a nemohli si tedy dovolit takové velké výdaje. Další přání krajanů se týkala přednášek pořádaných lektory z Československa, kterých bylo jako šafránu, a rozhlasového vysílání. Ze všech stanic se dala zachytit jen Praha, a to pouze večer. S programovou náplní rozhlasu byli krajané také nespokojeni.

„Kdyby alespoň jeden večer v týdnu pravidelně byl vyhrazen takové české hudbě, jež by v sobě obsahovala pro krajanů jakési zosobnění jejich vzdálené vlasti. Nikoho z krajanů prý také nezajímá, co řekl který politik, ale co by je prý zajímalo a každého rozradostnilo, kdyby místo toho se říkalo, jak republika staví přehrady, silnice, železnice, elektrárny, jak se zdokonaluje a posilňuje proti vnějšímu nebezpečí, a to by dodalo lidem sebevědomí a chuti k práci, a pak krajané potřebují stále něco, čím by se ostatním národnostem mohli pochlubit.“¹⁵

Autor též poukazuje na rozdíly v náboženském smýšlení našich krajanů ve srovnání s belgickými poměry:

„Naši krajané, zvláště horníci v belgickém Limburku, mají u svých zaměstnavatelů velmi dobré jméno, v jednom však musí zachovati zvláštní opatrnost, aby zbytečně nenarazili. Belgie je zemí katolickou a zejména školsství je skoro celé v rukou katolického kleru. Naši krajané (zvláště ovšem Češi), jsou naproti tomu často hodně svobodomyšlní. Pokud si svoje přesvědčení každý krajan nechává pro sebe, nemůže narazit. Chce-li s ním však působiti na své okolí, vydává se v nebezpečí, že bude pokládán za živelní podvratný.“¹⁶

¹⁴ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, , Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 85

¹⁵ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, , Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 88

¹⁶ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 89

2. světová válka: 1939 – 1945

Z období 2. světové války nemáme téměř žádné zprávy, spolek nejspíš nevyvíjel žádnou činnost. V členské knize bylo v roce 1939 evidováno 66 krajanů, z toho osm jich přistoupilo v dubnu a květnu, další čtyři v letních měsících. Do konce roku přistoupilo nebo se do spolku přihlásilo ještě dalších sedm krajanů, dva odjeli, jedna se odhlásila. Rok 1939 je rokem velkého pohybu v členské základně. Členská kniha byla vedena ještě v roce 1940, v ní vidíme, že v předcházejících dvou letech se také zvýšilo zápisné ze dvou na pět franků. Další záznamy však pocházejí až z roku 1946.

Jediným zápisem v Pamětní knize z doby války je následující zápis osvětového náčelníka Československé samostatné obrněné brigády, nadporučíka J. Tomčíka, ze začátku listopadu 1944:

„Jménem vojáků čs. samostatné obrněné brigády děkuji čs. krajanům v Bruselu za vzácný dar 170 českých knih, naši „duševní munici“, pro příslušníky Čs. sam. obrněné brigády ve dnech obléhání a pobíjení Němců u Dunkerque ve Francii“¹⁷

První schůze Československé kolonie (jak se tehdy sami nazývali) v Bruselu v osvobozené Belgii byla pořádána dne 7. ledna 1945, zúčastnilo se jí 95 krajanů.

¹⁷ Zápis v Pamětní knize ze začátku listopadu 1944

Poválečná léta: 1945 – 1960

Z prvních poválečných let máme zpráv též poskrovnu. V knize členů, vedené od roku 1908 do roku 1955, se první poválečný seznam váže k roku 1946. V tomto roce měla Beseda Volnost 68 členů, z toho 16 žen. Zápisné pro nové členy činilo tehdy 20 franků, předváleční členové zápisné neplatili. Měsíční příspěvky platili všichni, kromě čestných členů, jimiž byli obvykle dlouholetí, zasloužilí členové spolku. O tom, kdo se stane čestným členem, rozhodovala valná hromada, která se v souladu se stanovami spolku konala zpočátku dvakrát, později jednou za rok. V roce 1946 byl čestným členem pouze zakládající člen, krajan František Mestek, v následujícím roce k němu přibyli další čtyři čestní členové. Stejně jako tomu bylo před válkou, členy spolku byli i zaměstnanci zastupitelského úřadu. I jim patřilo prosté oslovení „krajan“. Vyslanec Dr. Rakšany byl v roce 1947 zvolen čestným předsedou spolku a zůstal jím do roku 1950, kdy se vrátil zpět do Prahy.

Krajané navázali na tradice předválečné a společně slavili výročí narození T.G. Masaryka a E. Beneše. V Pamětní knize je zápis o oslavě narozenin našeho prvního prezidenta v kavárně „La Madeleine“ dne 6. března 1948, jíž se zúčastnilo 59 krajanů. Tamtéž se konala i oslava Masarykových 99. narozenin dne 5. března 1949, na níž potvrdilo svou účast podpisem 28 krajanů. Dne 22. května 1948 se v téže kavárně konala oslava posledních, 64. narozenin v té době ještě úřadujícího prezidenta E. Beneše, (abdikoval v červnu 1948), na kterou se dostavilo 41 krajanů. Krajané též společně vzpomínali na výročí naší samostatnosti, o čemž svědčí zápis z 29. října 1950. Při této oslavě se 49 krajanů zároveň rozloučilo s vyslancem Rakšanym a jeho chotí.

Vzpomeňme zde osudu Masarykovy sochy, kterou si krajané koupili v roce 1924. Dozvídáme se o něm ze zápisu z výborové schůze z 19. listopadu 1955. Abychom nerozdmychávali staré spory, u jmen uvádíme pouze iniciály.

„Kr. KJ předseda spolku, dal výtku kr. pokladníkovi, JK, bývalému předsedovi spolku, ohledně sochy bývalého presidenta osvoboditele Republiky T.G. Masaryka, kterou nechal vyhodit na smetiště, aniž by se někomu zmínil na členské schůzi nebo na výborové. Socha měla být poškozená při opravě místnosti, ale přesto by se nechala snadno opravit. Kr. pokladník JK odpověděl kr. předsedovi, že socha a 28. říjen 1918 je navždy pro něho bezvýznamný a bezcenný a že tuto výtku nepřijímá.

*Kr. předseda KJ řekl krajanu JK, že to je spolkový majetek, který se musí respektovat a né aby si každý počínal, jak sám za dobré uzná na úkor druhých a spolku. Vaší povinností bylo, abyste to nejdříve oznámil všemu členstvu a pak dle rozhodnutí se jednalo.“*¹⁸

Nemyslíme, že postoj daného pokladníka odpovídal postoji spolku, mezi členy bylo a stále ještě je hodně Masarykových stoupenců.

V roce 1947 spolek čítal 86 krajanů, každoročně jich však několik odcestovalo a jiní přicházeli. V roce 1950 sedm krajanů odcestovalo, většinou do Československa. Ze spolku jich vystoupilo dvanáct, jeden byl „vyhnán jako zrádce“, jak je uvedeno v členské knize. Spolek tehdy evidoval 65 činných členů. Kromě bruselské centrální organizace

¹⁸ Zápisy ze schůzí, list číslo 0035

existovaly odbočky Besedy. V 50. letech měli svou odbočku krajané v Monsu a v Haine-St.-Paul. Odbočka v Lutychu (Liège) byla činná ještě v roce 1978, v Antverpách však byla v témže roce rozpuštěna. V roce 1972 slavila odbočka v La Louvière 20. výročí svého trvání. V březnu 1982 zavítali její zástupci na schůzku do Bruselu. Jak dlouho potom se v činnosti pokračovalo, nám známo však není.

Zápisy z výborových i členských schůzí a z valných hromad bruselského ústředí se dochovaly až od července 1953. Podávají více či méně podrobná svědectví (podle toho, kdo byl v tom či onom roce jednatelem) o tom, čím se členové spolku zabývali, jak se bavili, ale také o tom, jaké třenice a rozbroje provázely poválečná léta. V té době se krajané scházeli v kavárně „Café au Grand Roi“ poblíž Burzy. V zápise tehdejšího jednatele Václava Dušky na schůzi dne 7. listopadu 1953 stojí:

„Pak nastalo to, čím spolek nejvíce trpí, osobní a soukromé nenávisti a jiných různých věcí, co do spolku nepatří. Kdo má zájem o spolupráci ve spolku, vždy bude rád viděn a jeho práce si bude každý vážit.“¹⁹

Ve svém novoročním přání krajanům jednatel Václav Duška psal:

*„Veselé Vánoce i Nový rok nastal nám,
Proto přicházím s přáním k Vám,
V rodině mnoho lásky, zdraví, štěstí, blaha,
Náš spolek ať se stále vzmáhá,
Ať vymizí nenávist a zloba, pomlouvání,
Pak nebude důvodů a příčin k vyhýbání.
Mnoho zdaru v spolupráci k zpříjemněnížití,
Ať se doma i mezi námi každý spokojený cítí.
Mějte lásku k rodné vlasti, štěstí v míru, v práci
Do lepšího zítřku doprovází každý Váš krok,
Ať veselé a šťastné jsou Vánoce
A zároveň příští nový rok 1954.
Vám ze srdce přeje za výbor
Duška Václav, t.č. jednatel.“²⁰*

Beseda Volnost byla založena na samém počátku 20. století jako spolek filantropický a osvětový. Tyto zásady museli členové bránit především v první polovině 50. let, kdy byl ze strany zastupitelského úřadu vyvíjen nátlak na spolkový výbor, aby ve výboru byli pouze lidé, kteří vlastnili československý pas a neměli tedy status uprchlíků. V zápisu členské schůze ze dne 4. září 1954 čteme:

„Dále se přihlásil krajan Duška, jednatel, a oznámil přítomným o věci, týkající se jeho, která byla pronesená na schůzi kr. předsedou BF, zněla takto: Pojedeš domů nebo ne? Na to jsem mu odpověděl, to je moje soukromá věc, zdali pojedu domů nebo ne, na tom Vám nic nezáleží, starejte se o své věci doma, kterých máte dost. To stačí, odpověděl kr. předs. BF, ze spolku Tě vyhodíme, pan Vyslanec si to přeje a já ti to ukáži, že Tě za každou cenu dostanu z Belgie pryč, domů do Č.S.R.“

Nejste zde sám, ani pan Vyslanec, jsou zde krajané, kteří budou rozhodovat o mém postoji ve spolku, neb oni mne zvolili a také mají právo mě vyloučit a funkce jednatelské

¹⁹ Zápisy ze schůzí, list číslo 0004

²⁰ Zápisy ze schůzí, list číslo 0006

zbavit. Zdali mám cestovní pas nebo né, na tom spolku nezáleží, neboť spolek je nepolitický, v případě že budu ze spolku vyloučen, pak je to spolek politický. Dále jsem mu (stávajícímu předsedovi, pozn. aut.) vytýkl jeho práci ve spolku, že byl již ze spolku pro drzé chování vyhozen. Málo kdy někoho připustil ke slovu, podle stanov se neřídil, že dělá samou neplechu a nenávist mezi krajanama a.t.d. Krajan UJ mu vytýkl že je prolhaný, ani to není hezké, že ho dříve žádný neznal pouze jméno „Franta rámus“. Kr. předseda se obhajoval, že to není tak, avšak krajané mu to dosvědčili, že je to tak, jak krajan Duška pravil. Dále se přihlásil krajan MF, aby mu kr. předseda a kr. Čapek (pan vyslanec – pozn. aut.) vysvětlil, že on též nemá cestovní pas a jiní a jsou dlouholetými členy spolku, podle předsedy BF neměli bychom přístup do spolku. Zakládající člen spolku, kr. Mestek Frant. vytýkl, že nedodržíme řádně jednací řád, že to nikdy se nedělo jako je to dneska. Bylo více výtek a stížností vůči kr. předsedovi BF. Na to dodal kr. Duška, že spolek trvá 50 let a za těchto 50 let nebyl žádný předseda chycen a vyhozen za dveře, že by se mu to mohlo stát, ale před jeho stářím má úctu. Všichni mluvili do hromady, tak nebylo možno nic si z toho vybrati.

Na tyto výtky nezbyvalo nic kr. předsedovi BF než složit své předsednické místo. Jeho odstoupení bylo přijato bez námitek jednohlasně, jenom k tomu dodal kr. Čapek, že ho to překvapilo toto rozhodnutí BF. Kr. BF tím myslel, když složí funkci, že ho ostatní budou následovat, avšak se tak nestalo, jak si přál. Chtěl ihned provést nové volby, avšak podle stanov mu tento požadavek byl zamítnut a místopředseda přebírá místo předsedy, až do nové valné hromady. Po tomto rozhodnutí se členové spolku rozešli.²¹

Konflikty pokračovaly mezi těmi, kteří se chtěli podřídit vedení ze strany zastupitelského úřadu, a uprchlíky, kteří neměli pas a nemohli jezdit do republiky. Na výborové schůzce dne 17. prosince 1955 došlo k dalšímu střetu:

„Jako první se přihlásil kr. JK, který již byl nedočkavý, aby svůj návrh mohl říci. Krajané, nepočítejte pomoci nebo účasti Čsl. vyslanectví, dokud bude Duška jednatelkem ve spolku, neboť je uprchlík a s uprchlíkem a s Vámi jednati nebudou. Musíme pracovati pro naši vládu, neboť vláda naše má také co říci ve spolku. Chcete-li, aby Čsl. zahraniční ústav a Čsl. vyslanectví zde v Bruselu s Vámi jednalo, musíte zprostit Duška jednatelství, pak se Vám dostane pomoci a budete moci jezdit domů.

Krajana JK řeč byla pozorně vyslechnuta a odpověděl kr. předseda KJ takto. Překvapuje mě vše, co zde uvádí kr. JK, neboť jako předseda spolku o ničem nevím. Nedivte se, nemáte u nich cenu, odpověděl kr. JK.

Kr. předseda KJ pokračoval, co se týká kr. Dušky, nejsem oprávněn jeho funkce jednatelské zbaviti, neboť byl zvolen 15 hlasy, a svoji svěřenou funkci řádně plní, právě naopak nejvíce pracoval pro spolek a krajany a pracuje dodnes. Za druhé je spolek nepolitický a má (do něho, pozn. aut.) přístup každý podle stanov, když se chová slušně.

Kr. UJ pravil, že jej (krajana, jenž chtěl vyloučit Dušku z výboru a ze spolku, pozn. aut.) dobře poznal ze zájezdu jako delegát. Jeho sobeckosti a lhaní, které zanechal v Praze na Zahraničním ústavě a těch řečí zde v Bruselu. Pamatuj si, kdo jámu pro druhého kopá, sám do ní padá. Jak-mile se ve spolku začne politika vůči Čsl. republice nebo proti zde Belgickému státu, okamžitě vystupují ze spolku. Chceme, abysme se pobavili vespolek, prospěchářství a ctižádost zmizela. Kr. KR též měl slovo proti kr. JK.

²¹ Zápisy schůzí Besedy Volnost, list číslo 0014

Zapomínáš na to, když ses hlásil do práce jako uprchlík, papíry jsi spálil, abys obelhal zde Belgické úřady na hranicích a jiných věcí, co je ještě utajeno. Spolek Beseda Volnost jedná a musí jednat tak, jak stanovy říkají a dle nich se řídit.“²²

Rok 1955

Zleva doprava: krajané Čapek, Kaloč, Richard Král,
Beneš, Josef Král, Maun, Skácel

Dole: krajané Kubík, Králová, Demunterová, Mikeš, Uhlík, Převor

Podle zápisu schůze málem skončila rvačkou. Lze potvrdit, že výbor byl vždy volen členy spolku na valné hromadě, jak ukládaly stanovy. Až do roku 1960 byla volba předsedy, jednatele, místopředsedy a pokladníka prováděna tajnou volbou pomocí lístků, ostatní funkce byly obsazeny hlasováním, tzv. aklamací. V průběhu 50. let se do výboru postupně dostávaly i ženy, zpočátku na méně důležité funkce, jako knihovnice, hospodářka či předsedkyně zábavního výboru. První ženou, která získala funkci předsedkyně ve spolkovém výboru, byla krajananka Františka Převorová. Stalo se tak 1. února 1959 na valné hromadě, jíž se zúčastnila i tehdejší předsedkyně ČSÚZ z Prahy, paní Trojanová.

²² Zápisy schůzí Besedy Volnost, list číslo 0037

Sokol

V Bruselu býval činný i sportovní spolek Sokol. Byl založen pravděpodobně na počátku 30. let. Dr. J. Sedláček o něm v knize „Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii“ píše:

„Nejmladším naším spolkem je nedávno založená tělocvičná jednota „Sokol“, jež se má čile k světu. Pracuje ve velmi přátelské shodě s Královskou federací belgických gymnastů.

Bruselští krajané získali československému národu srdce Belgičanů pietní pozorností k zesnulé královně Astrid (tragicky zahynula ve věku 30 let v roce 1935, pozn. aut.), již otiskly belgické časopisy. Několik českých dam v národních krojích položilo ke hrobu královny Astrid sokolské srdíčko s hořícím plamenem. Když král druhého dne na svůj dotaz se dověděl, od koho dar pochází, nařídil, aby srdíčko bylo každý den doléváno olejem, aby plamen neuhasl.“²³

Sokolské srdíčko položené paní Slívovou za naše krajany v Belgii na hrob tragicky zesnulé královny Astrid.²⁴

Po 2. světové válce došlo k obnovení Sokola v Bruselu. Dochovaly se členské průkazky Československé obce sokolské v Bruselu, zahraniční župy z roku 1947. V té době byl jednatelem TJ Sokol Josef Král a starostou Alois Jirousek. Oba byli též členy Besedy Volnost. Bruselští Sokolové se za zahraniční župu účastnili XI. všesokolského sletu v Praze v roce 1948. Svědčí o tom sletová průkazka číslo 280 460 sestry Marie Turkové.

²³ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 85 - 86

²⁴ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 87

Zavádějící jsou v daném případě informace z účetních uzávěrek: k 1. únoru 1951 se v pokladně Besedy nacházelo 3 471 franků, (jinde je uváděno 3 476 franků), patřících Sokolu. Výborová schůze Besedy ze 16. února 1952 rozhodla následovně:

„Výbor se usnesl, že částky 3 812,- bude, až na další, spolek užívat, aniž by tato částka byla uváděna jako majetek Sokola. V případě založení Sokola, bude uvedená částka ihned vydána.“²⁵

Proč se sumy rozcházejí, nám není známo. Lze ještě podotknout, že krajan Jirousek dlužil ve stejné době Besedě Volnost 3 571,93 franků.

Ze záznamů není jasné, zda sokolská exilová organizace, v níž se angažoval mimo jiné Miroslav Klapka ml., byla pokračováním Sokola z 30. let, či zda byla založena nová jednota. V Biografickém slovníku Polenska se o bratru Klapkovi píše:

„Před rokem 1953 založil v Bruselu spolu s bývalým premonstrátským kanovníkem Brunem Svobodou exilovou TJ Sokol a několik let zastával funkci náčelníka. Se sokolskou pracovnící Marií Provazníkovou (1890-1991) působící v emigraci organizoval sokolské slety a prázdninové tábory v západní Evropě (Víděň, Paříž, Bern, Curych...)“²⁶

O nedělních odpoledních Sokolové organizovali vycházky do přírody, mikulášské a taneční zábavy. Mezi aktivní členy patřili bratři Böhm, Káně, Klapka, Klášterský, Müller, Šimandl, Štěpán, Zadina a sestry Plaiterová, Šimandlová a Šrajlová. Jak dlouhé bylo trvání Sokola v Belgii nám není známo.

²⁵ Zápis v účetní knize ze 16. února 1952

²⁶ Jan Prchal, Biografický slovník Polenska, Polná, 2002, 64

Loutkové divadlo

V kapitole z meziválečných let jsme se dočetli, jaké dobré jméno mělo krajanské loutkové divadlo v Bruselu. První loutky z lipového dřeva, pocházející z Československa, údajně daroval divadlu krajan Ferdinand Vítek. Od června 1920 byl členem zakládajícím a se svou manželkou pravidelně přispíval do spolkové pokladny většími sumami. V roce 1928 například věnoval spolku celkem 1200 franků, většinou s poznámkou „na knihy“ nebo „na knihovnu“. Ve 20. letech také vedl v Bruselu českou školu. Zemřel v červenci 1931.

Divadlo prosperovalo, ovšem krize na ně značně doléhala: v roce 1931 spolek hradil schodek divadla, jenž činil 1 177,15 franků, v dubnu 1932 uhradil ze spolkové pokladny panu Slívovi schodek 817,60 franků. Koncem roku 1934 spolek financoval nové divadélko, začátkem roku 1936 vnitřní dřevěné vybavení jeviště a jeho dekorace. Z her, které se v té době hrály, je možné jmenovat například veselohru „Člověče, nezlob se“, jež se hrála v dubnu 1936.

K původním loutkám přibývaly další, na jejichž koupi se krajané postupně skládali. Mezi loutkami byl samozřejmě nepostradatelný Kašpárek i „hloupý“ Honza, královská rodina, čert a ježibaba, kovář, sedlák a selka, rytíř, voják a obecní sluha, dívka v kroji, klučina a další. O loutky se starali manželé Miloš a Blažena Slívovi (do roztržky se spolkem) a manželé Josef a Amálie Královi, kteří také obnovili tradici loutkového divadla po 2. světové válce. Bohužel jen na krátkou dobu. Loutky potom dlouhá léta odpočívaly u Králů. Na podzim roku 1979 (od 29. 9. do 23. 10.) se loutky účastnily mezinárodní soutěžní výstavy v bruselské čtvrti Evere, kde obdržely 3. místo.

Na konci 80. let se členové spolku rozhodli věnovat loutky Československému ústavu zahraničnímu k obohacení sbírek připravovaného krajanského muzea. Manžel tehdejší předsedkyně spolku, truhlář Jules Bourgaux, loutky opravil, Jindřiška Šimáčková – Bourgaux spolu s místopředsedkyní Zdeňkou Makoňovou – De Raad je 9. listopadu 1988 osobně předala ČSÚZ v Praze. O jejich dalším osudu nám zatím není nic známo.

Redaktorka Hana Vondráčková o nich potom velice krásně napsala:

„Loutky se usmívají. Prožily v Belgii šťastný život. Mají zásluhu na zvelebení českého i slovenského jazyka. Nejednou si zazpívaly a naučily obecnost novým písničkám. Škoda, že loutky přežily ty, kteří promlouvali jejich ústy. Noví loutkáři se nenašli. Módu loutkového divadla smetl čas. I z krajanského jeviště. A je to škoda.“²⁷

²⁷ Časopis Československý svět 1990, č. 12

„Poklidná“ 60. – 80. léta: 1960 – 1989

V 60. letech se nálada ve spolku uklidnila. Spolupráce se zastupitelským úřadem pokračovala, což bylo spolku leckdy vyčítáno. S větším časovým odstupem však lze říci, že úloha Besedy Volnost byla pozitivní, i když spolek udržoval kontakty se zastupitelským úřadem. V době nehumánních československých zákonů, které uzavíraly emigrantům cestu zpět domů k návštěvě rodiny a příbuzných, se přece občas našly cesty, jak mnohým umožnit to, co by mělo být, ale nebylo samozřejmé. To, jaká je společnost, nezáleží naštěstí pouze na režimu, ale v každém konkrétním případě i na jednotlivcích. I v nedemokratických úřadech pracují někdy lidé, kteří mají srdce na pravém místě. A tak nejeden krajan nebo krajanka dostali možnost navštívit své nemocné rodiče nebo příbuzné. Někdy se na tyto intervence na zastupitelském úřadě ze strany výboru Besedy zapomíná.

Už od 50. let mohly děti krajanů ve věku 10 – 14 let za doprovodu jednoho dospělého vedoucího strávit měsíc prázdnin v táboře v Československu. Děti měly možnost zdokonalit se v rodném, českém či slovenském jazyce. Jeden, později dva krajané ročně mohli využít možnosti léčebného pobytu v československých lázních. Od počátku 60. let se na členských schůzích promítaly filmy, věnované spolku Československým ústavem zahraničním. Byly mezi nimi samozřejmě i filmy propagační, ale též filmy poznávací, historické anebo komedie. Spolek dostal také gramofon a gramofonové desky s nahrávkami naší hudby. V této tradici se pokračovalo až do dob zcela nedávných, ještě v roce 2002 spolek obdržel ze ZÚ videokazety, jež se nyní nacházejí v Českém centru.

Krajané pořádali každoroční vánoční či novoroční nadílku spojenou se zábavou, která byla v pozdějších letech nahrazena Mikulášskou zábavou s nadílkou. Dárky věnoval nejčastěji ČSÚZ. V květnu se pravidelně konaly zábavy na oslavu výročí osvobození Československa, jichž se účastnili zástupci z velvyslanectví. Pamětníci vzpomínají, že jen jednou za ta léta využili pracovníci ZÚ polední nepřítomnosti organizátorů a vyvěsili v sále plakáty, oslavující sovětské osvoboditele. Museli je samozřejmě sundat, avšak Beseda si musela propříště hledat jiný sál.

Na zábavu přijížděly různé dechové a folklorní soubory, které zajišťoval ČSÚZ. Za ta léta do Belgie přijela několikrát hrát Opočenka, Chodovanka z Domažlic, Studio 3 ze Svitav, Veselá sedma ze Žďáru nad Sázavou, Nižňanská sedma, Josefinka z Prahy, jež k nám jezdí i dnes. Zápisy o tom i s podpisy přítomných najdeme v Pamětní knize. Leckdy je stránka hezky ozdobena výtvarným uměním krajanů, jako je tomu na stránce patřící roku 1968 a na dalších stránkách z 60. let, ozdobených krásnými perokresbami Martina de Raada, manžela Zdeňky Makoňové.

Občas přijel do spolku na návštěvu někdo z ČSÚZ z Prahy. V dubnu 1977 navštívila spolek předsedkyně Matice slovenské z Bratislavy, paní Ištvančinová. Kontakty s československými orgány byly rázu pracovního, umožňovaly udržovat spojení s vlastí i v dobách, kdy hranice byly uzavřeny.

Filantropická činnost spolku

Beseda Volnost byla založena jako spolek dobročinný, filantropický a v této tradici se pokračuje i v měnících se podmínkách.

Ze starých záznamů, které ukazují na skromné poměry, v nichž členové spolku žili, vyplývá, že ve všech dobách soucítili se slabými a potřebnými. Přispívalo se jim ze spolkové pokladny a pořádaly se dobročinné sbírky. Následující příklady to názorně ilustrují: v letech 1904 - 1914 krajanský spolek přispíval ze své pokladny členům a krajanům, kteří byli nezaměstnaní nebo se ocitli v nouzi. Vyplácely se též cestovní podpory. V lednu 1914 spolek přispěl 15 franky na Husův pomník.

I v meziválečném období, nehledě na vlastní chudobu, šly spolkové peníze v první řadě na vyplácení podpor členům i nově příchozím krajanům. V roce 1922 byly poslány peníze spolkům „Smetana“ a „Komenský“ a též vídeňskému spolku „České srdce“. V témže roce krajané poslali 100 tehdejších franků „hladovějícímu Rusku“. V červenci 1921 věnovali krajané 87 franků na sirotky po československých legionářích, v březnu následujícího roku to bylo dalších 40 franků. V červnu 1923 bylo vyplaceno 500 franků školnímu fondu České školy. V březnu 1924 se Beseda Volnost stala členem podpůrného spolku při ZÚ, na nějž pravidelně ročně přispívala 150 belgickými franky.

Blížící se hrozba ze strany fašismu nebyla krajanům v Belgii též lhostejná. V srpnu 1936 bylo upsáno 3000 tehdejších československých korun (3 700 belgických franků) na půjčku obrany státu Československa. Dalších 4 000 franků bylo posláno za stejným účelem do Prahy do Živnostenské banky v srpnu 1938.

V poválečné historii se na tento odkaz navázalo. Krajané z Besedy Volnost uspořádali sbírku na znovuoobnovení Lidic, jejíž výnos, 1 730 belgických franků, byl 9. května 1947 předán vyslanectví Československa v Bruselu. V dubnu 1955 krajané znovu přispěli, tentokrát na právě zakládaný lidický růžový sad. V září 1956 se uspořádala sbírka pro oběti důlní katastrofy v Marcinelle poblíž Charleroi, jež si vyžádala 263 obětí.

Z krajanské pokladny se přispívalo i na cestu krajanů do Československa a na pobyt dětí v republice, což mělo velký význam pro udržování českého a slovenského jazyka mezi mladou generací.

I v posledních letech pokračujeme v tradicích, založených našimi předchůdci. Na jaře 1990 byla uspořádána sbírka, prodej litografie a následně i krajanská zábava ve prospěch onkologického oddělení dětské nemocnice v Praze – Motole. Jménem nemocnice se na akci podílel její přednosta, MUDr. Josef Koutecký. Celkový výtěžek v hodnotě 288 400 belgických franků byl převeden na firmu Janssens – Pharmaceutica, jež měla reprezentaci v Praze. Nemocnicí byla tato suma odčerpávána postupně v podobě léků, podle jejích potřeb.

Další sbírka byla uspořádána v roce 1997, měla pomoci občanům Moravy zdevastované povodní. V roce 1999 byl poslán výtěžek na účet obce Bochoř, která též velmi utrpěla těmito povodněmi. Celková suma činila 26 400 belgických franků.

Poslední v řadě sbírek se uskutečnila na podzim 2002 jako odpověď na katastrofální povodeň v Čechách. Sběrka byla doplněna výtěžkem ze zářijového barbecue a spolkovými úsporami, takže celková částka činila 3 000 eur. Tato suma byla v listopadu 2002 poskytnuta obci Hořín na Mělnicku a byla použita na opravu místní školy, zničené povodní.

Základní škola v Hoříně rok po povodni, dne 24. července 2003

Adinkerke

Už v období po 1. světové válce cítili krajané z Belgie potřebu projevit vděčnost těm, kteří položili životy za jejich svobodu. V červnu 1925 například zakoupili věnec za 100 belgických franků pro padlé československé legionáře a za 6,60 franků jej nechali dopravit na pietní akci do Arrasu. V květnu 1930 zakoupili věnec za 200 franků a sami se s ním do Arrasu vypravili.

Na konci 60. let objevili naši krajané v městečku Adinkerke poblíž La Panne – De Panne malý hřbitov, na němž byly náhrobky z 1. i 2. světové války. Mezi nimi bylo 40 československých vojáků, kteří padli při osvobození Belgie od fašistické okupace. První pietní oslava za účasti zástupců ZÚ a krajanů z Besedy Volnost se v Adinkerke konala 16. května 1970. Ve schůzovní knize je o tom následující zápis:

„Krajan Duška obstaral krásný věnec z přírodních květin v barvách československého praporu a se stuhou, na které bylo napsáno „Věnují Krajané z Belgie“. Slavnost byla velice dojemná. Starosta z Adinkerku, zástupce pana velvyslance, pan Reiman, pak Veteráni s prapory, školáci a četné obecnostvo se v průvodě ubírali na hřbitov, kde se položily věnce a květiny. Po slavnosti se účastníci sešli v rekreačním sále ve škole, kde bylo podáno občerstvení.“²⁸

Hřbitov v Adinkerke,
dne 16. května 1970

Od té doby se zástupci Besedy každoročně v květnu účastní této akce, zpočátku ve značně hojnějším počtu než dnes. Některá léta byl do Adinkerke vypraven celý autobus s krajanami. Po mnoho let se pietní akce účastnil i hudební soubor, který následující den hrál krajanům na květnové zábavě.

Od roku 1993 organizuje tuto akci střídavě české a slovenské velvyslanectví ve spolupráci s radnicí města La Panne. Piety se účastní i zástupci místních a regionálních správních orgánů, představitelé dalších ambasad, např. Velké Británie, Kanady, USA, Ruska, Polska, Bulharska, Ukrajiny a dalších. V průvodu jsou ještě někteří veteráni a četní vlajkonoši.

²⁸ Zápisy ze schůzí Besedy Volnost, 6. června 1970

Paní Šimáčková a Makoňová, dne 29. května 1999 (Adinkerke)

„Josefinka“ – Mikulášská zábava, dne 8. prosince 2001 (Rhode-Saint-Genèse)

České obchody a restaurace v Bruselu

Už na počátku jsme se dozvěděli, že v Bruselu žilo poměrně dost krajanů – živnostníků. Spolková místnost se v prvních desetiletích nacházela v hostincích členů, Antonína Trojana a později Josefa Boučka.

V poválečné historii byl Bruselanům znám obchod pana Václava Bůžka, který do Belgie přišel v roce 1952 a pustil se čile do podnikání. V 60. letech, kdy byly kontakty snadnější, dovážel do Belgie české uzeniny jako pražskou šunku, cikánskou pečení, debrecínku apod. Zásoboval belgické uzenáře, ale i firmy jako GB a INNO. V letech 1967 – 1970 otevřel v Ixelles v avenue des Saisons obchod s výstižným názvem „Jambon de Prague“. Po sovětské invazi do Československa v roce 1968 byly takovéto obchodní kontakty znemožněny. Pro své zákazníky dovážel tedy uzeniny z Rakouska, v letech 1970 – 1974 otevřel „Wienerstube“ v obchodním centru ve Watermael – Boitsfort na place Keym. Nakonec se usadil v Etterbeeku, kde v rue Gérard číslu 95 otevřel obchod pod známým názvem „Délicatesses de l'Europe centrale“. Tento obchod úspěšně vedl až do roku 1997, kdy odešel do důchodu. Obchod koupila paní Alexandra Coufalová: lepšího nástupce si pan Bůžek snad ani nemohl přát.

Velmi známý byl též obchod pana Kalendovského. Původně byl řezníkem, prodával však i chléb lahodící naší chuti a pečený krajanem židovského původu. Vyhlášený byl prý i obzvlášť chutným kyselým zelím. Obchod byl v provozu snad už od války a ukončil svou činnost na konci 80. let. Nacházel se v centru Bruselu v rue des Pierres, naproti divadlu „L'Ancienne Belgique“. Vyvstává otázka, zda byl pan Kalendovský potomkem dvou krajanů stejného jména, z nichž jeden se jmenoval Jan a druhý František. Jeden se objevuje v evidenci v roce 1921, druhý v roce 1935. Na to mohou odpovědět jen pamětníci. Dalším řezníkem byl pan Kaloč. Zpočátku pracoval u pana Kalendovského, později se osamostatnil a otevřel si obchod na chaussée de Louvain.

V Bruselu bývalo i několik českých restaurací a barů. Jeden takový otevřel pan Vladimír Novotný. Jmenoval se „Prague - Snack“ a nacházel se v číslu 91 na boulevard Anspach poblíž Burzy. Ve své době, v letech 1966 až 1970, byl centrem, kde se naši lidé rádi scházeli. Bylo to tehdy snad jediné místo, kde bylo k dostání české pivo. Novým majitelem byl od roku 1970 pan Zábaj Bláha, který pokračoval v dobré tradici až do roku 1980. V letech 1985 až 1990 měl pan Bláha údajně v centru Bruselu v avenue Michel-Ange francouzskou restauraci. Dal se v ní však objednat i český guláš.

Ve čtvrti Boitsfort v ulici Berensheide byla restaurace s nejdelší tradicí, jmenovala se „Trois Tilleuls“ (Tři lípy). Od roku 1954 až do roku 1998 ji provozovali manželé Guy a Adrienne Vander Perre. Jednalo se sice o klasickou francouzskou kuchyni, avšak každý rok se zde pořádal Týden slovanské gastronomie. Po roce 1990 se u nich učili kuchaři z Česka, kteří nyní pracují v prvotřídních pražských restauracích a hotelích.

Pan Daniel Šob měl v letech 1985 – 1992 restauraci pod roztomilým názvem „Chez moi“, jenž by se dal přeložit jako „Doma“. Nacházela se též v centru vedle divadla „Cirque Royal“ v rue de l’Enseignement. V létě minulého roku, přesně 1. srpna 2003, otevřeli v bruselské čtvrti Drogenbos jeho synové, bratři Pascal a Patrick Šobovi, bistro „Golem“. Bistro je vyzdobené obrazy, jež namaloval jejich otec Daniel. Šéfkuchařem je jejich strýc Jacques, obsluhují i jejich manželky Jindřiška a Hana. Tento vskutku rodinný podnik najdete na Grotebaan 301.

Golem, 15. srpna 2003

Knihy a časopisy

Beseda vznikla jako spolek osvětový. V původních stanovách, upravených v první polovině 50. let, v článku I v bodě 3 stojí:

„3. Účelem spolku jest: Podporovati snahy svých členů ku vzdělání všeobecnému a odbornému, pěstovati ušlechtilou zábavu přednáškami, hudbou, zpěvem, divadelními představeními, zřízením a používáním knihovny.“²⁹

Pro členy bylo nejen důležité stýkat se a mluvit s krajaný, ale i číst v rodném jazyce. Ve 20. letech se samozřejmě organizovaly i kurzy francouzštiny, aby se příchozí lépe integrovali. Nicméně důležitou součástí spolkového života bylo rozvíjení mateřského jazyka a získávání zpráv z domova. Za tímto účelem se objednávaly noviny a časopisy. Ve 20. a 30. letech krajané odebírali následující tituly: Vystěhovalec, Čechoslovák, Právo lidu, České listy, Nový lid atd.

Krajané postupně nakupovali a shromažďovali knihy, které si objednávali v Československu anebo je nakupovali při své návštěvě ve vlasti. Nekupovala se jen beletrie, ale i politické a odborné knihy. V účetní knize vedené od listopadu 1913 je evidován první zakoupený titul v květnu 1914. Kniha se jmenuje „Cesty po Japonsku“, i s poštovním stála 8,17 franků. V srpnu 1919 krajané začínali opět od nuly, přesto však už v září 1920 nakoupili knihy za 100 franků a v červenci 1923 utratili 80 franků za knihy „Lékařské rozpravy“. Na valné hromadě konané 7. února 1926 byl přijat celkem přísný knihovní řád. Tento řád byl vytisknut v březnu 1926 v počtu 500 kusů za 34 franků. Knihy byly majetkem spolku a půjčovaly se pouze jeho členům.

Půjčovné na jeden měsíc stálo dva franky. Každý si mohl vypůjčit současně jen dvě knihy. Nedodržování knihovního řádu se mělo trestat. Knihovna se postupně rozrůstala, v polovině 30. let čítala podle Dr. J. Sedláčka několik set výtisků. V říjnu 1953 sestavil Václav Duška přesný seznam knih, jež byly majetkem Besedy, seznam čítal 679 položek. I když se v různých dobách četlo více či méně, krajané své knihy vždy pečlivě opatrovali. Na počátku 90. let si však knihy už téměř nikdo nepůjčoval, nacházely se po mnohých stěhováních ve spolkové místnosti u pana Šponara v Rhode-St.-Genèse. V březnu 1997 byly knihy předány ZÚ České republiky a následně právě zakládanému Centru českých studií při katedře slavistiky na bruselské univerzitě ULB.

²⁹ Stanovy spolku « Beseda Volnost » v Bruselu, přepsané jednatelem Václavem Duškou v roce 1955

Galerie předsedů posledních let

Václav Duška:

únor 1970 – říjen 1975 (zemřel)

Snažil se zabránit politizaci spolku. Po mnoho let se staral o knihovnu, vypracoval seznam spolkových knih. Býval jednatelem spolku, sepsal události kolem založení Besedy Volnost v době, kdy žil ještě jeden pamětník, který jejich autentičnost potvrdil. Schůzky se konaly v kavárně, občas se krajané museli stěhovat jinam. V posledním místě schůzek se za sál muselo pokaždé platit 200 franků. Krajané se proto rozhodli scházet se doma u předsedy.

Místopředseda: Jan Kaloč

Jednatelka: Vilemína Šupáková (do února 1972), Jindřiška Šimáčková

Pokladník: Milada Dellisová – Podmelová (do února 1972), Alex Hollinský (do února 1973), Jaroslav Janoušek

Jindřiška Šimáčková – Bourgaux:

únor 1976 – červen 1991

Už v dřívějších letech byla knihovnicí a jednatelkou. Spolek pořádal úspěšné zábavy, na které přijížděly hrát kvalitní kapely. Spolek měl dobré kontakty s Českosl. ústavem zahraničním, Maticí slovenskou, ale i mnohými jinými zahraničními spolky. Do dubna 1982 se schůzky konaly u paní Duškové, později u manželů Šponarových v Rhode-Saint-Genèse.

Místopředseda: Zdeňka Makoňová – De Raadová

Jednatelka: Milada Dellisová - Podmelová

Pokladník: Jaroslav Janoušek (do března 1986), Zdeňka Makoňová – De Raadová

Marcela Jará:

červen 1991 – říjen 1993

V této době se pořádala první barbecue, jež přilákala mnoho nových členů a hostů. Na květnové zábavě hrála Strahovanka. Výbor organizoval též výstavu českých umělců v Bruselu. Schůzky se konaly v „Taverne 2000“, rue Timmermans 20 v bruselské čtvrti Jette.

Místopředseda: Vladimír Steiner

Jednatel: Vladimír Pohůnek (Později byl ze závažných důvodů ze spolku vyloučen.)

Pokladník: Alena Gilbertová

Bohumil Šponar:

říjen 1993 – únor 1996

Schůzky se přesunuly k panu Šponarovi do jeho domu v Rhode-Saint-Genèse. Na zahradě u Šponarů se konal i táborák. Zábavy se pořádaly v sále školy Notre Dame v Rhode. V té době spolek procházel generační krizí, mezi členy zůstali povětšinou jen staří lidé, mnozí mladší se vrátili na počátku 90. let zpět do vlasti. Ze zdravotních důvodů hledal pan Šponar nástupce.

Místopředseda: funkce neobsazena

Jednatel: funkce neobsazena

Předsedovi přislíbili pomoc jeho přátelé, pánové Oldřich Zábrodský, Ivan Jemelka a Vladimír Novotný.

Pokladník: Alena Gilbertová (do května 1994), Alex Hollinský

Zora Papežová:

únor 1996 – březen 1999

Na schůzkách se krajané scházeli u předsedkyně v Boitsfort. Paní Papežová se nedlouho před tím přistěhovala do Belgie z Velké Británie. Využila svých zkušeností z krajanského života v Anglii a místo informování krajanů o akcích dopisem začala s vydáváním čtvrtletníku Zpravodaj. I ona později hledala nástupce ze zdravotních důvodů.

Místopředseda: Martin Papež (do března 1998), Olga Schmalzriedová

Jednatelka: Eva Houserová (od března 1998)

Pokladník: Alex Hollinský

Olga Schmalzriedová:

březen 1999 – dosud

Zpočátku se schůzky konaly v Braine-l'Alleud. Díky přílivu nových mladých lidí se spolek a spolkový život rozběhl čilejším tempem. Na tematických schůzkách a besedách se zajímavými lidmi se scházely všechny generace, obzvláště když nám bylo v roce 2000 umožněno scházet se v Českém centru v Bruselu. Rodiny s dětmi i starší krajané láká dvakrát ročně pořádané barbecue v „Bois des Rêves“ (v Lese snů u Ottignies) a tradiční Mikulášská nadílka pro děti.

Místopředseda: Michal Hoenig (od dubna 2002)

Jednatelka: Eva Houserová (do září 2000), nyní Alena Staňová

Pokladník: Alex Hollinský (do prosince 1999), Alena Gilbertová (do listopadu 2002), nyní Marta Hoenigová

Barbecue, dne 16. června 2001 (« Bois des Rêves » poblíž Ottignies)

Mikulášská zábava, dne 8. prosince 2002 (Kraainem)

Čo vravíte? Svižná storočná dáma...?

Čo znamená 100 rokov? V živote človeka určite veľa, väčšina z nás takéto vlastné výročie nikdy nezažije.... nuž a preto by sme mali oceniť, že organizácia, ktorá vznikla na začiatku minulého storočia sa drží, i keď s určitými prestávkami, až dodnes.

Čo začalo ako spoločné dobrodružstvo Čechov a Slovákov, pretrvalo tiež dodnes – ved' členmi Besedy sú dnes príslušníci oboch národov, a hádam aj ďalších. Niekedy a nedá len podľa jazyka poznať, akú štátnu príslušnosť má ten-ktorý člen. Ale na tom vlastne nezáleží. Podstatné sú stretnutia, pohoda, možnosť porozprávať sa v inom než jazyku krajiny, v ktorej žijeme a ktorej zvyky sa nám stali samozrejmosťou. Prispôsobivosť je niekedy nevyhnutná, to však neznamená, že si nemáme opatrovať svoje vlastné, niekedy zdedené, inokedy odkukané dobré zvyky krajiny, z ktorej pochádzame.

*Čo zaželať storočnej dáme? Svižný krok do ďalších desaťročí, tých sa ešte môžeme dožiť, môžeme dokonca prispieť ku sviežosti a dobrej pohode pri ďalších aktivitách. Nech ich je teda stále dosť, nech oslovia všetky generácie, ktoré si chcú prísť posediť a poklebetiť.... ved' ak sa nemýlim, toto bol základ a zmysel spolku, ktorý si onedy dal nežný názov: **BESEDA**.*

*Lang zal ze leven,
Meilleurs vœux,
Všetko najlepšie do ďalších rokov!!*

Ing. Valéria Compernelle
predsedníčka
Slovenský krajanský spolok v Belgicku

Domov

Jen krajané sami, nebo ten, kdo žil delší dobu v zahraničí, může říci, co je to stále živá touha po domově, přání ještě jednou uvidět místa, kde jsme prožili mládí v neutuchající naději, že tam snad ještě najdeme své dětství nebo lásky svých mladých let. Nevěřili byste, jak se po staré vlasti stýská silným, možno říci otrlým mužům, jak ženy úzkostlivě střeží jazyk svých předků, svých rodin a jak se často hlásí k vlasti svých rodičů i děti, které otčinu ani neviděly, ale provází je životem hrdost rodičů na starou vlast, jejich nejhezčí vzpomínky.

Ale nejen dětem, které znají Československo třeba jen z vyprávění, ale i starším a starým, mnohdy doma nejednou zklamaným lidem, se postupem let zem, odkud pocházejí, pomalu stává vytouženým snem.

Nikde se nehovoří o domově s takovou láskou, jako právě v zahraničí. Dojme vás písnička, již byste si doma ani nepovšimli. V zahraničí máte pocit, že každý, kdo mluví vaší řečí, patří do vaší rodiny. Často lidé, kteří mateřský jazyk už napůl zapomněli, se neubrání slzám při vzpomínkách na domov a starou vlast. Představa, že matka zpívala někomu touž ukolébavku, vám v cizině člověka nesmírně přiblíží.

Přesto však ne stesk, ale spíš jistý druh hrdinství je charakteristickým rysem velké lásky našich krajanů ke staré vlasti. Mám na mysli všechno příkoří, s nímž se setkávají i v nejpohostinnější zemi takřka na každém kroku, dosud mě provázejí představy mnohdy skoro nepřekonatelných obtíží, s nimiž se naše rodiny snaží i po několik generací uchovat řeč, s jakou statečností nebo i odříkáním bojují rodiče v cizím moři o každé slůvko svého dítěte, o každou jeho lásku. Jak vznešené jsou postavy našich babiček, které ještě generaci vnuků dovedou vstít s hrdostí na svůj původ – i jazyk! I když je cizina zcela nelítostnou zkouškou charakteru i odvahy, naši krajané v ní vždy obstáli a obstojí.

Navštívíme-li krajanskou osadu někde v zahraničí, jednu rodinu po druhé, neubráníme se pocitu pýchy na českého a slovenského člověka. Jsou to ve velké většině lidé, kteří si své vytrpěli, ale kteří se za všech okolností dovedou dobře ohánět a jsou proto optimisty v nejkrásnějším slova smyslu. Ostatně v cizině si získali obluby a pověsti pracovitých a svědomitých lidí.“

*Jindřiška ŠIMÁČKOVÁ – BOURGAUX
Kolem roku 1970*

Vážené a milé krajanky, vážení a milí krajané!

Co dodat závěrem? Buďme zdravě hrdí na svůj původ, ale neuzavírejme se všemu pozitivnímu, s čím se ve světě setkáme. Pobyt v zahraničí nám leckdy otevře oči a ukáže nám sebe samé z jiného úhlu, v jiném světle.

Buďme posly! Posly míru a přátelství! V zahraničí širší poselství z našeho rodiště a při návratu domů zpravujeme naše tuzemské krajany o zemi, kde jsme našli svůj nový domov. Je to velmi šlechetné a zodpovědné poslání, poslání, které spolu s mírovými iniciativami státníků přispěje ke klidnějšímu a vyrovnanějšímu světu. Jak aktuálně a jak pozitivně znějí slova Dr. J.Sedláčka, napsaná v druhé polovině 30. let, let plných obav a zlého tušení:

„Každý z nás, jakmile překročí hranice republiky, musí se státi do jisté míry diplomatem a musí své jednání usměrniti tak, aby z něho vlastnímu národu a státu přinesl jenom zisk.“³⁰

Je až neuvěřitelné, kolik nevědomosti a předsudků stále panuje mezi lidmi v dnešním, na informace tak bohatém světě! Poznání a otevřenost odstraňuje bariéry mezi lidmi a sbližuje je. Máme štěstí, že žijeme ve svobodném, demokratickém světě. Vážme si toho, nebylo tomu tak vždy a není tomu tak bohužel všude!

Beseda Volnost není pouhým sdružením členů, nechce být uzavřeným spolkem, jako tomu bývalo dříve. Do Besedy přicházejí nejen členové, ale i sympatizující Češi a Slováci, místní obyvatelé i cizinci. Všichni můžeme být přáteli, všichni bychom měli být přáteli, všichni si přece přejeme jedno: ŠTĚSTÍ. A to není možné bez míru a bez dobrých mezilidských vztahů. Buďme tedy přáteli ještě dalších 100 let a naučme umění přátelit se i naše děti. Budou to potřebovat!

S přátelským pozdravem

výbor Besedy Volnost

Braine-l'Alleud, 28. března 2004

³⁰ Dr. Jan Sedláček, Čechoslováci v Nizozemí, Belgii a Anglii, Knihovna Čs. Ústavu zahraničního, Praha, 1937, V, 90

Obsah

Motto:	3
Krajané	4
Založení krajanského spolku v Bruselu	4
První desetiletí: 1904 - 1914	6
1. světová válka: 1914 - 1918	8
Meziválečné období: 1919 – 1939	10
2. světová válka: 1939 – 1945.....	15
Poválečná léta: 1945 – 1960.....	16
Sokol.....	20
Loutkové divadlo.....	22
„Poklidná“ 60. – 80. léta: 1960 – 1989	23
Filantropická činnost spolku	24
Adinkerke	26
České obchody a restaurace v Bruselu.....	28
Knihy a časopisy	30
Galerie předsedů posledních let	31
Čo vravíte? Svižná storočná dáma...?	35
Domov	36
Vážené a milé krajanky, vážení a milí krajané!	37
Obsah.....	38

Podle původních dokumentů spolku „Beseda Volnost“
a dalších materiálů připravila
Olga Schmalzriedová.

Graficky upravil
Jean-Jacques Paul.

Březen 2004
Brusel, Belgie